

The Effect of Career Group Guidance Program on Career Maturity Level of 11th Grade High School Students

Osman Gönültaş¹

Şehit Polis Mehmet Karacatilki Art and Science Center

Mehmet Ali Çakır²

Burdur Mehmet Akif Ersoy University, Faculty of Education Department of Guidance and Psychological Counseling

ABSTRACT

The aim of this research is to investigate whether the eight-session career group guidance program aimed at increasing the career maturity level of students is efficient in rising the career maturity level of high school 11th grade students. In the research, pre-test and post-test control group was used to design experimental pattern. The research was conducted to the 11th grade students of official anatolian highs school in Isparta in 2019-2020 academic year. In order to collect data, Career Maturity Scale was used as a tool. A 40-minute career group guidance program was applied for eight sessions on the experimental group of 12 students; while, in the control group of 12 students, no study was performed. Independent two groups t-test (Student's t-test) was used to verify whether the scores obtained from the pretest and posttest scores of the experimental and control groups differed significantly from each others. Paired Group t-Test was conducted to observe whether the post-test scores of the experimental and control groups significantly increased compared to the pre-test scores. As a result of the study, it has been revealed that career group guidance program is effective in increasing students' career maturity levels and maintains this effect within 45 days.

Key Words: Career, career choice, career maturity, high school students

ARTICLE INFO

Received: 03.08.2020

Revision received:
14.10.2020

Accepted: 19.10.2020

Published online:

23.10.2020

¹ Corresponding author:

Psychological Counselor

ogonultasmlt@gmail.com

Orcid: 0000-0003-1904-5121

² Corresponding author:

Doç. Dr.

macakir@mehmetakif.edu.tr

Orcid: 0000-0001-9288-2175

Mesleki Grup Rehberliği Programının Lise 11. Sınıf Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Düzeylerine Etkisi

Osman Gönültaş¹

Şehit Polis Mehmet Karacatilki Bilim ve Sanat Merkezi

Mehmet Ali Çakır²

Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı

ÖZET

Bu araştırmanın amacı öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerini artırmaya yönelik sekiz oturumluk mesleki grup rehberliği programının, lise 11. sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerini artırmada etkili olup olmadığını incelemektir. Araştırmada ön test-son test kontrol gruplu deneysel desen kullanılmıştır. Araştırma 2019-2020 öğretim yılında Isparta ilinde resmi anadolu lisesinde 11. sınıfa devam eden öğrencilerle yürütülmüştür. Veri toplama aracı olarak Mesleki Olgunluk Ölçeği kullanılmıştır. 12 kişilik deney grubuna 40 dakika süren sekiz oturumluk mesleki grup rehberliği programı uygulanırken; 12 kişilik kontrol grubunda ise herhangi bir çalışma yapılmamıştır. Deney ve kontrol grubunun mesleki olgunluk ölçeği ön testlerinden almış oldukları puanların anlamlı bir şekilde farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek üzere Bağımsız İki Grup t Testi (Student's t Testi) yapılmıştır. Deney ve kontrol grubunun mesleki olgunluk son test puanlarının ön test ve son test puanlarına göre anlamlı bir şekilde artış artmadığını belirlemek için Eşleştirilmiş Grup t Testi yapılmıştır. Araştırma sonucunda mesleki grup rehberliği programının, öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerini artırmada etkili olduğu ve bu etkiyi 45 günlük süre içerisinde koruduğu ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: Meslek, meslek seçimi, mesleki olgunluk, lise öğrencileri

MAKALE BİLGİSİ

Alınma Tarihi:
03.08.2020
Düzeltilmiş Hali Alınma Tarihi: 14.10.2020.
Kabul Edilme Tarihi:
19.10.2020
Çevrimiçi Yayınlanma Tarihi: 23.10.2020

¹ Sorumlu yazar iletişim bilgileri:
Psikolojik Danışman
ogonultasmlt@gmail.com
Orcid: 0000-0003-1904-5121

² Sorumlu yazar iletişim bilgileri:
Doç. Dr.
macakir@mehmetakif.edu.tr
Orcid: 0000-0001-9288-2175

Giriş

Ergenlik dönemi çocukluktan erişkinliğe geçişin yaşandığı, bireyin değişen bedenine ve duygularına uyum sağlamak zorunda kaldığı ve farklı sorumlulukları beraberinde getirdiği zorlu bir süreçtir (Akın, 2015). Ergenlik dönemi, bireyin bağımsız hale geldiği, yeni ilişkiler kurmaya başladığı, sosyal beceriler geliştirdiği ve yaşamı boyunca sürececek davranışları edindiği süreci kapsamaktadır (Conk, Başbakkal ve Bolışık, 2018). Bu dönemde bireyler, değer verilen ve anlayış gösterilen bir ortamda sağlıklı bir kişilik yapısı geliştirebilmektedir (Uçar, 2020). Ergenlik dönemine rastlayan lise yıllarında gençler, bir yandan ergenlik döneminin getirdiği problemlerle mücadele ederken, bir yandan da gelecekte seçeceği mesleklerle ilgili kararlar vermek zorundadırlar (Gülbahçe, 2009). Ergenlik döneminde meslek seçme aşamalarının temelinde, bireyin kendini tanıması ve yeterli düzeyde mesleki bilgiye sahip olması vardır. Meslek seçimi sürecinde bireyler mesleki tercihleriyle ilgili gerekli bilgileri toplar, bu bilgileri değerlendirir ve sonuç olarak karar verirler (Çakar ve Kulaksızoğlu, 1997; Doğan, 2010). Super (1983) meslek seçimi sürecinde özellikle ergenlik yıllarının meslek seçimi açısından kritik bir öneme sahip olduğunu belirtmektedir. Bu dönemde ergenin kendi ilgi ve yetenekleri ile mesleklere ilişkin özellikleri keşfederek bu dönemin sonunda bir meslek seçimi yapabilmesi beklenmektedir.

Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri ülkemizde ağırlıklı olarak okullarda verilmektedir. Okullarda çalışan psikolojik danışmanlardan genellikle eğitsel rehberlik ile mesleki rehberlik faaliyetleri yapmaları beklenmektedir. Mesleki rehberlik hizmetleri, bireylerin çeşitli meslekleri ve kendi özelliklerini tanımaları ve bu bilgiler ışığında kendilerine en uygun mesleği seçme süreci olarak görülmektedir. Okul psikolojik danışmanları tarafından meslekleri ve üst eğitim kurumlarını tanıtmak, bireyi tanımak için test ve test dışı teknikler uygulamak, meslek sahiplerini okula konuşmacı olarak davet etmek gibi bireysel ve grup olarak mesleki rehberlik faaliyetleri yapılmaktadır (Kepçeoğlu, 1999; Korkut, 2007).

Bireylerin var olan yeteneklerini, potansiyellerini ve öğrenme yoluyla kazandığı bilgi ve becerileri en iyi şekilde kullanabilmesi için bireyin kendisi için uygun bir mesleği seçmesi gerekmektedir (Büyükgöze-Kavas, 2005). Bireyin meslekler arasından birinde karar vermesi ve karar verdiği mesleğin gereklerine göre kendini hazırlaması meslek seçimi olarak adlandırılmaktadır (Kuzgun, 2006). Meslek seçimi, bireyin yaşam kariyerini planlamada üzerinde durulması gereken önemli bir konudur (Öztemel, 2012). Meslek seçiminin temel amacı, bireye gelecekte mutluluk sağlayacak bir alan sunabilmektir (Özsoy, 2003). Bireyin yaşamında önemli bir yere sahip olan mesleki seçimler, bireyin yaşam biçimini, iş ve meslek alanını da önemli ölçüde etkilemektedir (Çakır, 2003; Nalbantoğlu-Yılmaz, 2017; Rottinghaus, Day ve Borgen, 2005). Bireyin doğru bir meslek seçimi yapabilmesi sahip olduğu özelliklerinin farkında olmasına, çalışma yaşamı ve mesleklerle ilgili bazı spesifik bilgilere sahip olması ve mesleki gelişim görevlerini yerine getirmesine bağlıdır (Amundson, Poehnell, ve Pattern, 2005). Sonuç olarak, meslek seçimi bireyin çocukluk yıllarından itibaren ilgi, yetenek, mesleki değerleri, kişilik özellikleri ve sahip olduğu sosyo-ekonomik koşullarının, ona sunulan eğitim olanaklarının birbirleriyle etkileşimi sonucu ortaya çıkan bir karardır (Sürücü, 2005).

Meslek seçimi son derece zor ve karmaşık bir süreçtir. Bireylerin mesleki tercihleri, onların kariyer gelişimleri ile birlikte ileriki yaşamlarındaki iyilik hali ve yaşam kalitesiyle de ilişkilidir (Bozgeyikli, Doğan ve Işıklar, 2010; Mann, Harmoni ve Power, 1989; Öztemel, 2012). Meslek seçimi, mesleki gelişim sürecinin en önemli aşamasıdır. Lise çağındaki her bireyin, ileride girmeyi düşündüğü mesleğini belirlemesi gerekmektedir. Lise yıllarını kapsayan 14-18 yaş dilimi ilgililerin, yeteneklerin ve mesleki değerlerin keşfedildiği ve benlik kavramının geliştiği bir dönemdir (Çakır, 2003). Son yıllardaki teknolojik gelişmeler ve yenilikler yeni

mesleklerin ortaya çıkmasına ve bazı eski mesleklerin de artık yok olmasına neden olmaktadır. Bu nedenle bu yeni koşullarda bireyin kendi ilgi, yetenek, başarı ve mesleki değerleri ile uyumlu doğru bir meslek seçmesi önem kazanmaktadır. Bunun sağlanabilmesi için de bireyin kendisinden beklenen mesleki olgunluk düzeyine ulaşmış olması gerekmektedir (Kutlu, 2012). Aile, sosyal çevre, iş güvencesi, iş bulma kolaylığı, üniversite sınavından alınacak puan gibi faktörler bireylerin mesleki seçimini etkilemektedir (Kıyak, 2006; Nalbantoğlu-Yılmaz, 2017). Meslek seçimini etkileyen faktörlerden biri de mesleki olgunluktur (Gülbahçe, 2007).

Mesleki olgunluk, bireylerin kendi yaşam aşamalarının gelişimsel görevleri ile baş edebilmek için sahip oldukları hazır oluşlarını ve gerçekleştirme tarzlarını göstermektedir (Nelson-Jones, 1982). Savikas'a göre (1984) mesleki olgunluk, bireyin bulunduğu yaşa uygun karar vermesi ve mesleki gelişim görevlerini yerine getirebilme becerisine sahip olmasıdır. Mesleki olgunluk, King (1989) tarafından bireyin kendisi için uygun ve gerçekçi bir meslek seçimi yapabilme yeteneği olarak tanımlanmıştır. Levinson, Ohler, Caswell ve Kiewra (1998) ise mesleki olgunluk kavramını bireyin akılcı ve gerçekçi meslek seçimi yapabilmesi için gereken bilgi ve beceriye sahip olması olarak tanımlamıştır. Bu beceri, bireyin meslek seçmesi gerektiğini fark etmesini ve seçiminin zaman içinde gerçekçi ve tutarlı olma düzeyini de içermektedir. Bu tanımlar doğrultusunda mesleki olgunluğun bireylerin kariyer gelişimi sürecinde kendisinden beklenen mesleki gelişim görevlerini yerine getirebilmesinde önemli bir etkiye sahip bir kavram olduğu ortaya çıkmaktadır.

Meslek seçme aşamasında olan bireylerin kendilerinden beklenen mesleki olgunluğa ulaşmış olması gerekmektedir. Doğru bir meslek seçmek isteyen bireyin kendisini iyi tanıması, yani genel ve özel yeteneklerinin, ilgilerinin ve kişilik özelliklerinin farkında olup, bunlara uygun bir mesleğe yönelmesi gerekmektedir (Gülbahçe, 2007). Mesleki gelişim sosyal, duygusal ve zihinsel gelişim gibi bireyin gelişiminin bir yönü olarak görülebilir (Nelson-Jones, 1982). Bireyin 15-25 yaş arasındaki mesleki olgunluğu, tüm yaşam alanlarını etkileyebilecek meslek seçimi kararıyla ilgilidir. Bu evrede mesleki olgunluk genel olarak, meslek seçimi kararını vermeden önceki meslek seçimi ile kararını verdikten sonraki süreçlerde verilecek her türlü mesleki kararlara hazır oluş düzeyidir (Super ve Kidd, 1979). Meslek gelişim kuramcılarında Super (1957), mesleki gelişim sürecini evrelere ayırmış ve her evre için bireyin yerine getirmesi gereken bazı gelişim görevleri olduğunu ifade etmiştir. Lise çağındaki bireylerin meslek seçimi ile ilgili en önemli gelişim görevleri ise kendini tanıma, yüksek benlik saygısı geliştirme, çalışmaya istekli olma, mesleklere ilişkin olumlu tutum geliştirme, çalışma koşulları ile ilgili doğru ve ayrıntılı bilgi sahibi olma ve doğru tercihler yapma olarak belirlenmiştir (Kuzgun, 2006).

Mesleki gelişim ve gelişim görevleri kavramları mesleki olgunluk kavramını ortaya çıkarmıştır. Mesleki gelişimde tüm basamaklar belirli görevleri içermektedir. Belli bir yaş düzeyindeki bireyden mesleki gelişim görevlerini yerine getirmeleri beklenmektedir. Yeterli mesleki olgunluk düzeyine ulaşamamış bireylerin gerçekçi ve doğru kararlar vermesi mümkün görülmemektedir. Mesleki karar insan hayatının en önemli olaylarından birisidir. Bu nedenle mesleki kararsızlık yaşayan lise öğrencilerinin doğru mesleki kararlar verebilmesi için öncelikle mesleki olgunluk düzeylerini artırıcı bilinçli ve bilimsel verilerle desteklenen ve öğrenciyle ilişkili olan herkesin ortak iş birliği ile mesleki rehberlik hizmetlerine öncelik verilmesi gerekmektedir (Bacanlı, 1995; Kutlu, 2012; Ortar ve Kulaksızoğlu, 1997; Ürün, 2010).

Lise eğitiminin başlangıcından sonuna kadar geçen süre içinde bireyler alan, ders ve meslek seçimi gibi mesleki tercih ile ilgili görev ve sorumluluklarla karşı karşıya kalmaktadırlar (Çakar ve Kulaksızoğlu, 1997). Yapılan birçok araştırmada (Akıntuğ ve Birol, 2011; Çoban, 2005; İşgör ve Sezer, 2008; Köküsoy, 2008; Kutlu, 2012; Oğuz, 2008; Pesen ve Çelik, 2018; Şahin, 2010; Taşkıran, 2008; Ulaş ve Yıldırım, 2015; Zeren, 1999) öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerinin yeterli düzeyde olmadığı ve geliştirilmeye ihtiyaç duyulduğu sonucuna

ulaşmıştır. Lise öğrencileri, kendileri için oldukça önemli bir konu olan meslek seçimi hakkında bilgi sahibi olma ve mesleki karar verme ile ilgili oldukça zorlu bir süreç yaşamaktadırlar (Ulaş ve Yıldırım, 2015).

Mesleki grup rehberliği programları ile öğrencilerin mesleklerle ilgili yeterli ve doğru bilgiye ulaşmaları, ilgi, yetenek ve değerler konusunda fikir sahibi olmaları, gerçekçi hedefler belirlemeleri ve mesleki karar verme becerisi kazanarak yaşayabilecekleri güçlüklerle karşı hazırlıklı olmaları hedeflenmektedir (Gök, 2018). Kendini tanımak, mesleki karar verme için önemli bir kaynak olarak görülmektedir (White ve Tracey, 2011). Birey, kendi özelliklerini tanıyarak ve bilerek ilgi, yetenek ve istekleri çerçevesinde bir mesleki alan seçimi yaparsa bu alanda başarıya, mutluluğa ve verimli çalışmaya ulaşabileceği söylenebilir (Sarıkaya ve Khorshid, 2009). Öğrenciler kişisel, eğitsel ve mesleki gelişimsel ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik yapılan rehberlik faaliyetleri ile yeterli mesleki olgunluğa ulaşmakta ve mesleki karar verme becerileri gelişmektedir (Sezer, 2019). Bu dönemde lise öğrencileri meslek seçimi ile ilgili en büyük desteği okul psikolojik danışmanından almaktadır (Yeşilyaprak, 2016). Bu sonuçlar okullarda kariyer danışmanlığı ve mesleki rehberlik hizmetlerine daha çok ağırlık verilmesinin önemini ortaya koymaktadır. Bu çalışmada uygulanan mesleki grup rehberliği programının öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri üzerindeki etkisi belirlenerek alan yazına katkı sağlanacağı ve öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerini artırmaya yönelik çalışma yapacak sonraki araştırmacılar için kaynak olabileceği düşünülmektedir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın temel amacı öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerini artırmaya yönelik sekiz oturumlu mesleki grup rehberliği programının, lise 11. sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerine etkisini incelemektir. Bu amaç doğrultusunda “Mesleki grup rehberliği programı, 11.sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri üzerinde etkili midir?” sorusuna yanıt aranmıştır.

Yöntem

Bu bölümde araştırmanın modeli, çalışma grubu, kullanılan veri toplama aracı ve verilerin analizinde kullanılan istatistiksel teknikler ile ilgili bilgi verilecektir.

Araştırmanın Modeli

Bu araştırma mesleki grup rehberliği programının, 11. sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerini artırmada etkili olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan deneysel bir çalışmadır. Araştırmada ön test-son test kontrol gruplu deneysel model kullanılmıştır. Bu modelde, yansız atama ile oluşturulmuş iki grup vardır. Bu gruplardan biri deney grubu diğeri ise kontrol grubu olarak belirlenmiştir. Hem deney hem de kontrol grubunda eğitim programı öncesi ve sonrası için ölçüm yapılmıştır (Karasar, 2005). Araştırmanın bağımsız değişkeni öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerini artırmak amaçlı geliştirilen mesleki grup rehberliği programı, bağımlı değişkeni ise öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleridir.

Çalışma Grubu

Bu araştırma 2019-2020 öğretim yılında Isparta ilinde resmi anadolu lisesinde 11. sınıfa devam eden 24 öğrenci ile yürütülmüştür. Deney grubu 7 (% 58,3) kız, 5 (% 41,7) erkek öğrencilerden; kontrol grubu ise 8 (% 66,7) kız, 4 (% 33,3) erkek öğrencilerden oluşmaktadır. Lise 11. sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluğa ulaşmış olmaları öğrencilerin üniversite hazırlıkta kritik önemi olan 12. sınıfa mesleki kararsızlık yaşamadan başlamasını sağlayacaktır. Başka bir ifadeyle bu kritik dönemde kişi sadece sınava hazırlık sürecine yoğunlaşabilecektir. Bu sebeple bu araştırma da 11. sınıf öğrencileri örneklem olarak tercih edilmiştir.

Grup rehberliği programı öncesi 11. sınıf öğrencilerine Mesleki Olgunluk Ölçeği uygulanmıştır. Ölçeklerin değerlendirilmesi sonucunda mesleki olgunluk düzeyi düşük olan öğrenciler grup eğitimine davet edilmiştir. Grup eğitimine mesleki olgunluk düzeyi düşük 7 öğrenci katılmak istemiştir. Mesleki olgunluğa ulaşmış ancak daha isabetli meslek seçimi yapabilmesi için mesleki olgunluk düzeyinin gelişmesi ve aynı zamanda meslek seçimiyle ilgili inceleme ve araştırma davranışlarını geliştirerek sürdürmeleri gereken diğer 5 öğrenci de gönüllü olarak katılmak istemiştir. Kontrol grubu ise, gönüllülük ilkesi esas alınarak deney grubu öğrencilerinin mesleki olgunluk ölçeği puanlarına yakın olan öğrenciler arasından tesadüfi yöntemle oluşturulmuştur. Kontrol ve deney grubu öğrencilerinin grup rehberliği öncesi mesleki olgunluk ölçeği puan aralıkları hesaplanmış ve (Tablo 1.) de verilmiştir.

Tablo 1. Kontrol ve Deney Gruplarının Mesleki Olgunluk Ölçeği Puan Aralıkları

	N	143 puan altı	%	143–155 puan arası	%	155 puan ve üstü	%
Deney	12	7	58,3	2	16,7	3	25,0
Kontrol	12	5	41,7	3	25,0	4	33,3

Tablo 1 incelendiğinde, deney grubunu oluşturan öğrencilerden 7'sinin (%58,3) mesleki olgunluk ölçeği puanı 143'ün altı; 2'sinin (% 16,7) 143-155 arasında ve 3'ünün ise (% 25) 155 ve üstü olduğu görülmektedir. Kontrol grubunda ise öğrencilerden 5'inin (%41,7) mesleki olgunluk ölçeği puanı 143'ün altında; 3'ünün (% 25) 143-155 arasında ve 4'ünün ise (% 33,3) 155 ve üstü olduğu görülmektedir. Bununla birlikte deney ve kontrol grubu öğrencilerinin grup rehberliği öncesi mesleki olgunluk ölçeği puan ortalamaları hesaplanmış ve deney grubu öğrencilerinin puan ortalamaları ($\bar{x}=143,50$) ve kontrol grubu öğrencilerinin puan ortalamaları ($\bar{x}=149,00$) arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık ortaya çıkmamıştır ($p=0,495>0,05$). Bu değerler deney ve kontrol gruplarına alınan öğrencilerin ön test puanlarının birbirine benzediğini göstermektedir.

Araştırmada deney grubuna sekiz hafta boyunca her oturum 40 dakika olarak planlanmış grup rehberliği programı uygulanmıştır. Kontrol grubuyla ise mesleki olgunlukla ilgili herhangi bir çalışma yapılmamıştır. Eğitim sonunda deney ve kontrol grubuna tekrar Mesleki Olgunluk Ölçeği uygulanmıştır. Ayrıca uygulanan mesleki grup rehberliği programının etkisinin devam edip etmediğini tespit etmek amacıyla deney grubuna 45 gün sonra ölçek tekrar uygulanmıştır.

Veri Toplama Aracı

Araştırmada katılımcıların mesleki olgunluk düzeylerinin belirlenmesi için Kuzgun ve Bacanlı (2005) tarafından beşli likert dereceleme şeklinde geliştirilen ve hem bireysel hem de grup olarak uygulanabilen Mesleki Olgunluk Ölçeği kullanılmıştır. Mesleki Olgunluk Ölçeğinden alınan puanların yükselmesi, öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerinin de arttığı şeklinde yorumlanmaktadır. Ölçekten elde edilen puanların kritik değeri 143 puandır. Ölçek puanı 143'e ulaşmamış bireylerin mesleki olgunluk düzeyinin düşük olduğu, 143-155 arası olan bireylerin beklenen mesleki olgunluk düzeylerinde oldukları ancak mesleki olgunluk düzeylerini geliştirme ihtiyaçları olduğu, 155 puana ulaşan bireylerin ise mesleki olgunluk düzeylerinin yüksek olduğu kabul edilmektedir.

Ölçeğin güvenilirliğini test etmek için iç tutarlılık katsayısı hesaplanmış ve Cronbach Alfa katsayısı $\alpha= .89$ çıkmıştır. Test-tekrar test yöntemi kullanılarak hesaplanan korelasyon katsayısı ise .82 olarak bulunmuştur. Bu güvenilirlik katsayılarının ölçeğin mesleki tutum ve davranışları ölçmede kararlı olduğunu göstermektedir. (Kuzgun ve Bacanlı, 2005).

Verilerin Toplanması ve Analizi

Verilerin analizinde uygun testlerin kullanılması amacıyla öncelikle verilerin normal dağılıma uygunluğu test edilmiştir. Verilerin normallik varsayımını karşılayıp karşılanmadığını belirlemek amacıyla basıklık ve çarpıklık değerleri hesaplanmıştır. Çarpıklık ve basıklık değerleri -2 ile +2 arasında değer aldığı için değişkenlerin normal dağılım gösterdiği varsayılmıştır (George ve Mallery, 2010). Bu sebeple verilerin analizinde parametrik testler kullanılmıştır. Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin mesleki olgunluk ölçeği ön test ve son test puanlarının istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için Bağımsız İki Grup t Testi (Student's t Testi) kullanılmıştır. Deney ve kontrol grubunun mesleki olgunluk son test puanlarının ön test puanlarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde artıp artmadığını belirlemek için ise Eşleştirilmiş Grup t Testi yapılmıştır.

Uygulama Süreci

Mesleki grup rehberliği programı belirlenen hedefler doğrultusunda “Özellik Faktör Kuramı” ve “Kariyer Danışmanlığında Öğrenme Kuramı” yaklaşımlarına dayalı olarak geliştirilmiştir. Programın hazırlanması sürecinde öncelikle literatür taraması yapılmıştır. Literatür ışığında (Amundson, Poehnell ve Pattern, 2005; Ayas, Deniz ve Kağan, 2010; Bacanlı, 1995; Bozgeyikli, 2005; Gök, 2018; Yeşilyaprak, 2018) grup rehberliği programı hazırlanmıştır. Tüm oturumlar bir önceki oturumun özetlenmesi, ev ödevlerinin gözden geçirilmesi, etkinliklerin uygulanması, bir sonraki oturum için ev ödevlerinin verilmesi, oturum sonu özetleme ve katılımcıların oturma ilişkin duygu ve düşüncelerinin alınması şeklinde yürütülmüştür.

İlk oturumda grup üyeleri ile tanışılmış ve birlikte grup kuralları oluşturulmuştur. Grup üyeleri, grup eğitimine katılmayla ilgili duygu ve düşüncelerini, eğitimden beklentilerini ve eğitim sonunda ulaşmak istedikleri amaçlarını paylaşmıştır.

İkinci oturumda meslek, iş, kariyer, meslek seçimi gibi temel kavramlar üzerinde durulmuştur. Eğitim ve kariyer planlaması ile ilgili bazı genel inançlarla ilgili tartışılmış ve paylaşımlarda bulunulmuştur.

Üçüncü oturumda meslek seçimini etkileyen ilgi, yetenek, mesleki değer ve kişilik özellikleri kavramları hakkında bilgi verilmiştir. Meslek seçimini etkileyen bu faktörler ile meslekler ilişkilendirilmiştir.

Dördüncü oturumda meslek “Kendini Değerlendirme Envanteri” ve “Holland Mesleki Tercih Envanteri” değerlendirme sonuçları grup üyeleri ile paylaşılmış ve detaylıca incelemeleri istenmiştir. Daha sonra kendi ilgi, yetenek, mesleki değerleri ve kişilik tipleri ile seçecekleri meslek ya da meslekler arasında ilişki kurarak sahip oldukları özellikler ile mesleğin gerektirdiği özellikler arasında uyumluluk incelenmiştir.

Beşinci oturumda meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançların ve mantıksız düşüncelerin neler olduğu üzerinde durulmuş ve akılcı olmayan inançların ve mantıksız düşüncelerin meslek seçimine olumsuz etkileri tartışılmıştır.

Altıncı oturumda katılımcıların seçmek istedikleri mesleklere alternatif mesleklerin neler olabileceği üzerinde durulmuştur.

Yedinci oturumda kariyer seçimini etkileyen “İletişim becerilerini etkili kullanma”, “Girişimcilik”, “Bitki ve hayvanlarla çalışma”, “Seyahat”, “Şehir ya da kırsalda çalışma” gibi kariyer kriterleri üzerinde durulmuştur.

Son oturumda ise grup lideri tarafından tüm katılımcılarla ilgili genel değerlendirme yapılmış, tüm grup üyeleri eğitim programı, grup lideri ve eğitim sonrası kazanımları ile ilgili paylaşımlarda bulunmuş ve tekrar Mesleki Olgunluk Ölçeği uygulanmıştır.

Bulgular

Bu bölümde, uygulanan eğitim programının etkisini test etmek amacıyla yapılan analizlerden elde edilen bulgular yer almaktadır. Öncelikle uygulanan mesleki grup rehberliği programının öğrencilerin mesleki olgunlukları üzerinde etkili olup olmadığını tespit etmek için yapılan Eşleştirilmiş Grup t Testi sonuçları (Tablo 2.) de verilmiştir.

Tablo 2. Deney Grubu Mesleki Olgunluk Ölçeği Ön Test-Son Test Puanlarına İlişkin Değerler

	n	\bar{x}	ss	t	p
Ön test	12	143,50	22,52	-5,605	0,000
Son test	12	160,75	17,46		

Tablo 2 incelendiğinde, deney grubu öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri puanı ortalamaları uygulama öncesi $143,50 \pm 22,52$ iken uygulama sonrası $160,75 \pm 17,46$ olmuştur. Deney grubunda ön test ve son test puanları arasında istatistik olarak anlamlı farklılık ortaya çıkmıştır ($p=0,000 < 0,05$). Uygulanan mesleki grup rehberliği programının öğrencilerin mesleki olgunlukları üzerinde etkili olduğu görülmüştür.

Kontrol grubu öğrencilerinin mesleki olgunluk ölçeği ön test ve son test puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olup olmadığına ilişkin sonuçları elde etmek için Eşleştirilmiş Grup t Testi yapılmış ve analiz sonuçları (Tablo 3.) de verilmiştir.

Tablo 3. Kontrol Grubu Mesleki Olgunluk Ölçeği Ön Test-Son Test Puanlarına İlişkin Değerler

	n	\bar{x}	ss	t	p
Ön test	12	149,00	15,67	1,436	0,179
Son test	12	143,58	15,47		

Tablo 3 incelendiğinde, kontrol grubu öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri puanı ortalamaları uygulama öncesi $149,00 \pm 16,67$ iken uygulama sonrası $143,58 \pm 15,47$ olmuştur. Kontrol grubunda ön test ve son test puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık ortaya çıkmamıştır ($p=0,179 > 0,05$). Kontrol grubundaki öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerinde anlamlı bir değişiklik olmamıştır.

Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin son test mesleki olgunluk ölçeği puanları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığına ilişkin sonuçları elde etmek için Bağımsız İki Grup t Testi yapılmış ve analiz sonuçları (Tablo 4.) de verilmiştir.

Tablo 4. Kontrol ve Deney Grubu Mesleki Olgunluk Ölçeği Son Test Puanlarına İlişkin Değerler

	n	\bar{x}	ss	t	p
Kontrol	12	143,58	15,67	-2,479	0,018
Deney	12	160,75	17,46		

Tablo 4 incelendiğinde kontrol grubunda mesleki olgunluk düzeyleri son test puanı $143,58 \pm 15,67$ iken deney grubunda mesleki olgunluk düzeyleri son test puanı $160,75 \pm 17,46$ olmuştur. Deney ve kontrol grubu son test puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık vardır ($p=0,018 < 0,05$). İki grup ortalaması arasındaki farkın etki büyüklüğünü hesaplamak için

yaygın olarak tercih edilen Cohen's d formülü kullanılmıştır (Özsoy ve Özsoy, 2013). Yapılan hesaplamalar sonucunda uygulanan mesleki grup rehberliği programının etki büyüklüğü 1.04 çıkmıştır. Bu sonuç kuvvetli etki büyüklüğünü göstermektedir (Cohen, 1988).

Uygulanan mesleki rehberlik programının 45 günlük süre içerisinde etkisini incelemek için Eşleştirilmiş Grup t Testi yapılmış ve analiz sonuçları (Tablo 5.) da verilmiştir.

Tablo 5. Deney Grubu Mesleki Olgunluk Ölçeği Son Test-İzleme Testi Puanlarına İlişkin Değerler

	n	\bar{x}	ss	t	p
Son test	12	160,75	17,46	1,190	0,259
İzleme Testi	12	158,25	20,00		

Tablo 5 incelendiğinde, mesleki olgunluk düzeyini artırmaya yönelik yapılan mesleki grup rehberliği programının uygulandığı deney grubu öğrencilerinin mesleki olgunluk ölçeği puan ortalamaları uygulama sonrası $160,75 \pm 17,46$ iken, bu değer izleme testi sonrası $158,25 \pm 20,00$ olmuştur. Deney grubunda son test ve izleme testi puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık yoktur ($p=0,259 > 0,05$). Yaklaşık iki aylık süreye rağmen izleme sonucunda ortalama düşmesine rağmen, mesleki grup rehberliği eğitimi programın etkisinin devam ettiği sonucu ortaya çıkmıştır.

Sonuç ve Tartışma

Bu araştırmada mesleki grup rehberliği programının lise 11. sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerine etkisi incelenmiştir. Araştırma sonucunda deney ve kontrol grubu öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerinin karşılaştırılması sonucunda deney grubu öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerinde artış olduğu bulunmuştur.

Alan yazın incelendiğinde bu araştırma sonucu ile paralellik gösteren araştırmalara rastlamak mümkündür (Akıntuğ, 2012; Ayas, Deniz ve Kağan, 2010; Bacanlı, 1995; İşgör ve Sezer, 2008; Karataş ve Yavuzer, 2009; Seçer, Gülbahçe ve Ateş, 2013; Smith ve Evans, 197; Usluer, 1996). Örneğin, Akıntuğ (2012) yaptığı çalışmada Super'in benlik kuramı temel alınarak uygulanan mesleki grup rehberliği programının, deney grubundaki öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerini arttırdığı ve programın etkisinin izleme testinde de devam ettiğini tespit etmiştir. Ayas, Deniz ve Kağan (2010) hazırladıkları mesleki grup rehberliği programının 8.sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerinde anlamlı etkiye sahip olduğunu tespit etmişlerdir. Bacanlı (1995) tarafından uygulanan 10 haftalık programın, lise öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyini arttırmada etkili olduğu görülmüştür. İşgör ve Sezer (2008) lise 9 ve 10. sınıf öğrencileri ile yaptıkları çalışmada mesleki olgunluk anlayışı kazandırmaya yönelik geliştirilen sınıf içi rehberlik etkinliklerinin öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerini arttırdığını ortaya koymuştur. Karataş ve Yavuzer (2009) yaptıkları çalışmada yaratıcı drama temelli kariyer rehberliği programı sonrası deney grubu mesleki olgunluk puanlarının arttığını tespit etmişlerdir. Seçer, Gülbahçe ve Ateş (2013)'in yaptıkları çalışmada ise ilköğretim 8.sınıf öğrencilerinin mesleki yetkinlik düzeylerini yükseltmeyi amaçlayan grup rehberliği etkinliğinin deney grubunda bulunan öğrencilerin mesleki yetkinlik düzeylerini yükseltmede etkili olduğu bulunmuştur.

Günümüz çağdaş toplumlarında bireylerin en önemli gelişim görevlerinden birisi kendilerine en uygun olan mesleği seçmeleridir. Meslek seçimi bireylerin tüm yaşamlarını etkileyecek en önemli kararların başında gelmektedir (Gülbahçe, 2007). Birey için bu kararı vermek kolay değildir. Her şeyden önce kişi, bir meslek seçimi için yeterli düzeyde kendini ve

meslekleri tanınması ve bir seçim için hazır olması gerekmektedir. Belli bir olgunluğa ulaşmadan, hazır olmadan verilecek kararların hatalı olma riski yüksek olacaktır (Ortar ve Kulaksızoğlu, 1997). Bireylerin kendilerinden beklenen mesleki gelişim görevlerini yerine getirmemesi başka bir ifadeyle yeterli mesleki olgunluğa ulaşmamaları meslek seçimi ile ilgili doğru ve akılcı kararlar vermesini zorlaştırmaktadır (Doğan, 2011; Kırdök, 2010). Mesleki olgunluğun düşük olması mesleki kararsızlıkların yaşanmasına sebep olmaktadır (Hamamcı ve Çoban, 2007).

Akıntuğ ve Birol (2011) lise öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri ile mesleki karar verme stratejileri arasındaki ilişkiyi inceledikleri çalışmada, karar verme stratejilerinde mesleki olgunluk düzeyi düşük olan öğrenciler bağımlı karar verme stratejisi alt boyutundan daha yüksek puan almıştır. Mesleki olgunluk düzeyi düşük olan bireylerin bağımlı karar verme stratejisine sahip olduğu görülmüştür. Harman (2017) tarafından yapılan çalışmada öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri ile kariyer karar verme güçlük düzeyleri arasında negatif yönde güçlü bir ilişki olduğu bulunmuştur. Mesleki olgunluk düzeyi düştükçe kariyer karar verme güçlük düzeyi artmaktadır. Duru'ya göre (2019) öğrencilerin kariyer kararı verme güçlüklerinin azaltılmasında, mesleki olgunluk düzeyleri önemli bir role sahiptir. Öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerinin artması, kariyer kararı verme güçlüklerinin azalmasını sağlamaktadır.

Mesleki rehberlik ve kariyer danışmanlığı, okullarda yürütülen psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin başlangıç noktasını ve bu alanın gelişiminin temel taşlarını oluşturduğu söylenebilir. Okul psikolojik danışmanlarından beklenen işlevlerden biri de öğrencilerin meslek ve kariyer planlarına yönelik seçimler, kararlar ve hazırlıklarda yardımcı olmasıdır (Yeşilyaprak, 2018). Mesleki rehberlik ve kariyer danışmanlığının yetersiz olması durumunda bireyler aile, sosyal çevre, kaygı gibi birçok faktör nedeniyle yanlış meslek seçimi yapabilmektedir (Nalbantoğlu-Yılmaz, 2017). Bu nedenle, kariyer gelişiminin her geçen gün önemini arttığı günümüzde kariyer çalışmaları ile ilgili müdahale programlarına duyulan ihtiyaç artmaktadır (Reese ve Miller, 2010).

Sonuç olarak, liselerde yapılacak mesleki rehberlik çalışmalarının öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerini artırarak, kendi ilgi, yetenek, değerlerini ve kişilik özelliklerini tanımalarında ve mesleğin gerektirdiği özelliklerle ilgili farkındalıklarının artmasına yardımcı olacağı söylenebilir. Sahip olduğu özellikleri ve meslekler hakkında bilgi sahibi olan bireyler mesleki karar verme sürecinde daha doğru karar vererek mesleki yaşamlarında daha başarılı ve mutlu olabileceklerdir. Bu amaçla, öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerini artırabilmek ve doğru mesleki kararlar vererek geleceğe yönelik bilinçli kariyer planları yapabilmelerini sağlamak amacıyla okullarda mesleki grup rehberliği programlarının artırılması ve her öğrencinin bu programlara katılımının sağlanması gerekmektedir.

Öneriler

Bu araştırmanın sonuçları doğrultusunda uygulamaya ve bu konuda yapılacak yeni araştırmalara yönelik bazı öneriler geliştirilmiştir.

1. Bu araştırma 11. sınıfa devam eden anadolu lisesi öğrencileri ile sınırlandırılmıştır. Benzer çalışmalarda farklı okul türü ve sınıf düzeyindeki öğrencilerle de çalışmalar yapılabilir.
2. Uygulanan grup rehberliği programı sekiz oturum ve her oturum 40 dakika olarak hazırlanmıştır. Benzer çalışmalarda grup oturumları ve oturum süresi artırılarak programın zenginleştirilmesi sağlanabilir.
3. Ailenin bireylerin gelişiminde önemi dikkate alındığında, öğrencilerin mesleki olgunluğun artırılması amacıyla okul psikolojik danışmanları tarafından ailelerin de katıldığı çalışmalar planlanabilir.
4. Bu araştırma deney ve kontrol grupları ile gerçekleştirilmiştir. Sonraki benzer araştırmalarda plasebo gruplu uygulamalar da gerçekleştirilebilir.

Kaynakça

- Akın, A. (2015). *Çözüm odaklı kısa süreli yaklaşıma dayalı grup rehberliği programının öz-yeterlik inancına etkisi.* (Yayınlanmamış doktora tezi). Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Akıntuğ, Y. (2012). Grup rehberliği programının ergenlerin mesleki olgunluk düzeylerine etkisi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 1*, 12-21.
- Akıntuğ, Y. ve Birol, C. (2011). Lise öğrencilerinin mesleki olgunluk ve karar verme stratejilerine yönelik karşılaştırmalı analiz. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 41*, 01-12.
- Amundson, N.E., Poehnell, G., & Pattern, M. (2005). *Mesleki teleskop. Kendine ve etrafa bakmak, karar vermek* (F. Korkut Owen, Çev.). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Ayas, T., Deniz, M. ve Kağan, M. (2010). Ginzberg ve arkadaşlarının gelişim kuramına dayalı örnek bir mesleki grup rehberliği çalışması. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, 7(2)*, 1097-1117.
- Bacanlı, F. (1995). *Mesleki grup rehberliğinin lise öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerine etkisi.* (Yayınlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Bayındır, A. (1999). *Bireylerin mesleki olgunluk düzeyleri ile anne-babalarının tutumlarını algulamaları arasındaki ilişki.* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Bozgeyikli, H. (2005). *Mesleki grup rehberliğinin ilköğretim 8. sınıf öğrencilerinin meslek kararı vermede kendilerini yetkin görme düzeylerine etkisi.* (Yayınlanmamış doktora tezi). Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Bozgeyikli, H., Doğan, H. ve Işıklar, A. (2010). Üstün yetenekli öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri ile algıladıkları sosyal destek düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 28(1)*, 133-149.
- Büyükgöze-Kavas, A. (2005). Eğitim fakültesi öğrencilerinin aldıkları mesleki rehberlik hizmetleri ve mesleklerini değiştirmek isteme düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi, 21*, 111-122.
- Cohen, J. (1988). *Statistical power analysis for the behavioral sciences* (2nd ed.). Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Conk, Z., Başbakkal, Z. ve Bolışık, B. (Eds). (2018). *Pediatric Hemşireliği.* Ankara: Akademisyen Kitabevi.
- Çakar, M. ve Kulaksızoğlu, A. (1997). Lise son sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri ile denetim odağı düzeylerinin karşılaştırılması. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi, 9*, 113-131.

- Çakır, M.A. (2003). *Bir mesleki grup rehberliği programının lise öğrencilerinin mesleki kararsızlık düzeylerine etkisi*. (Yayınlanmamış doktora tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Çoban A. E. (2005). Lise son sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerinin yordayıcı bazı değişkenlere göre incelenmesi, *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6 (10), 39-54.
- Doğan, H. (2010). *Kariyer karar verme grup rehberliği programının 9. sınıf öğrencilerinin kariyer karar verme güçlük düzeylerine etkisi*. (Yayınlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Doğan, H. (2011). Ağ bağlantılı sınıf rehberliği uygulamasının ilköğretim 8. sınıf öğrencilerinin kariyer gelişim düzeylerine etkisi. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(3), 1077-1098.
- Duru, H. (2019). *Lise öğrencilerinin mesleki olgunlukları, kariyer kararı verme güçlükleri ve kariyer kararı verme öz yetkinlikleri arasındaki ilişkilerin incelenmesi*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Bursa Uludağ Üniversitesi, Bursa.
- George, D., & Mallery, M. (2010). *SPSS for windows step by step: a simple guide and reference, 17.0 update*. Boston: Pearson.
- Gök, Ü. (2018). *Kariyer karar verme programının 8.sınıf öğrencilerinin kariyer karar verme güçlükleri ve mesleki olgunluk düzeylerine etkisi*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Hasan Kalyoncu Üniversitesi, Gaziantep.
- Gülbahçe, A. (2007). *Mesleki olgunluk düzeyleri farklı olan öğrencilerin sosyal karşılaştırma ve benlik imgelerinin incelenmesi*. (Yayınlanmamış doktora tezi). Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Gülbahçe, A. (2009). Farklı liselerde öğrenim gören öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerinin incelenmesi. *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(1), 131-144.
- Hamamcı, Z. ve Çoban, A.E. (2007). Mesleki olgunluk ve mesleki kararsızlığın akılcı olmayan inançlarla ilişkisi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(27), 31-42.
- Harman, E. (2017). *Lise öğrencilerinin denetim odaklarına göre mesleki olgunluklarının kariyer karar verme güçlüklerini yordama gücü*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Çukurova Üniversitesi, Adana.
- İşgör, İ.Y. ve Sezer, F. (2008). Mesleki olgunluk anlayışı kazandırmaya yönelik sınıf içi rehberlik etkinlikleri program denemesi. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(2), 239-252.
- Karasar, N. (2005). *Bilimsel araştırma yöntemi* (14. Baskı). Ankara: Nobel Yayınevi.

- Karataş, Z. ve Yavuzer, Y. (2009). Yaratıcı drama temelli mesleki grup rehberliğinin lise öğrencilerinin mesleki olgunluk puanlarına etkisi. *Journal of Educational Sciences & Practices*, 8(15), 83-98.
- Kepçeoğlu, M. (1999). *Psikolojik danışma ve rehberlik* (1. Baskı). İstanbul: Alkım Yayınevi.
- Kırdök, O. (2010). *Bilişsel bilgiyi işleme yaklaşımına göre geliştirilen mesleki karar verme programının sınanması*. (Yayınlanmamış doktora tezi). Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Kıyak, S. (2006). *Genel lise öğrencilerinin meslek seçimi yaparken temel aldığı kriterler*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Yeditepe Üniversitesi, İstanbul.
- King, S. (1989). Sex differences in a causal model of career maturity. *Journal of Counseling and Development*, 68(2), 208–215.
- Korkut, F. (2007). Psikolojik danışmanların mesleki rehberlik ve psikolojik danışmanlık ile ilgili düşünceleri ve uygulamaları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32, 187-197.
- Köküsoy, K. (2008). *Endüstri meslek liselerinde bir meslek alanına yönelmiş olan öğrencilerin mesleki olgunluk ve algıladıkları aile desteği düzeylerinin incelenmesi*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Yeditepe Üniversitesi, İstanbul.
- Kutlu, M. (2012). Anadolu ve genel lise öğrencilerinin çeşitli değişkenlere göre mesleki olgunluk düzeylerinin incelenmesi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(1), 23-41.
- Kuzgun, Y. (2006). *Meslek rehberliği ve danışmanlığına giriş* (3. Baskı). Ankara: Nobel Yayınevi.
- Kuzgun, Y. ve Bacanlı, F. (2005). *Lise öğrencileri için mesleki olgunluk ölçeği el kitabı*. Ankara: Nobel Yayınevi.
- Levinson, E. M., Ohlers, D. L., Caswell, S., & Kiewra, K. (1998). Six approaches to the assessment of career maturity. *Journal of Counseling & Development*, 76(4), 475-482.
- Mann, L., Harmoni, R., & Power, C. (1989). Adolescent decision-making: the development of competence. *Journal of Adolescence*, 12(3), 265-278.
- Nalbantoğlu-Yılmaz, F. (2017). Lise öğrencilerinin meslek seçimlerini etkileyen faktörlerin ikili karşılaştırmalar yöntemiyle incelenmesi. *Eğitimde ve Psikolojide Ölçme ve Değerlendirme Dergisi*, 8(2), 224-236.
- Nelson-Jones, R. (1982). *Danışma psikolojisi kuramları*. (F. Akkoyun, Çev.). Ankara: Nobel Yayınevi.

- Oğuz, Ö. (2008). *Lise öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi (Özel Arı Lisesi örneği)*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Ortar, M. ve Kulaksızoğlu, A. (1997). Endüstri meslek liselerine öğrenim görmekte olan 16-18 yaş grubundaki öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri ile bazı kişilik özelliklerinin incelenmesi. *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9, 293-310.
- Özdoy, S. ve Özsoy, G. (2013). Eğitim araştırmalarında etki büyüklüğü raporlanması. *İlköğretim Online*, 12(2), 334-346.
- Özsoy, O. (2003). *Değişen dünyada meslek seçimi geleceğin meslekleri* (2. Baskı). İstanbul: Hayat Yayınları.
- Öztemel, K. (2012). Kariyer kararsızlığı ile mesleki karar verme öz yetkinlik ve kontrol odağı arasındaki ilişkiler. *Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32(2), 459-477.
- Pesen, A. ve Çelik, M. (2018). Lise pansiyonlarında kalan öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerinin incelenmesi. *International Social Sciences Studies Journal*, 4(27), 6022-6030.
- Reese, R. J., & Miller, C. D. (2009). Using outcome to improve a career development course: Closing the scientist-practitioner gap. *Journal of Career Assessment*, 18(2), 207-219.
- Rottinghaus, P. J., Day, S. X., & Borgen, F. H. (2005). The career futures inventory: a measure of career-related adaptability and optimism. *Journal of Career Assessment*, 13(1), 3-24.
- Safran, C., Balcı, Z., Sert, I. ve Dinçer, D. (1995). Lise son sınıf öğrencilerinin kişilik özellikleri ile mesleki ilgileri arasındaki ilişkiler: Pilot bir çalışma. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7, 239-250.
- Sarıkaya, T. ve Khorshid, L. (2009). Üniversite öğrencilerinin meslek seçimini etkileyen etmenlerin incelenmesi: Üniversite öğrencilerinin meslek seçimi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(2), 393-423.
- Savıckas, M. L. (1984). Career maturity: the construct and its measurement. *Vocational Guidance Quarterly*, 32(4), 222-231.
- Seçer, İ., Gülbahçe, A. ve Ateş, B. (2013). Mesleki grup rehberlik etkinliğinin ilköğretim 8. sınıf öğrencilerinin mesleki yetkinlik düzeylerine etkisi. *Turkish Journal of Education*, 2(1), 29-38.
- Sezer, M. (2019). *Lise 3. ve 4. sınıf öğrencilerinin mesleki olgunlukları ile internet kullanım amaçları, sosyal medya tutumları ve medya okuryazarlıkları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Trabzon Üniversitesi, Trabzon.

- Smith, R. D., & Evans, J. R. (1973). Comparison of experimental group guidance and individual counseling as facilitators of vocational development. *Journal of Counseling Psychology, 20*(3), 202-208.
- Super, D. E. (1983). Assessment in career guidance: Toward truly developmental counseling. *Personnel & Guidance Journal, 61*(9), 555-562.
- Super, D. E., & Kidd, J. M. (1979). Vocational maturity in adulthood: Toward turning a model into a measure. *Journal of Vocational Behavior, 14*(3), 255–270.
- Sürücü, M. (2005). *Lise öğrencilerinin mesleki olgunluk ve algıladıkları sosyal destek düzeylerinin incelenmesi*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Şahin, K. (2010). *Ortaöğretim öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyleri ile karar verme stratejileri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Maltepe Üniversitesi, İstanbul.
- Taşkıran, A. (2008). *Meslek lisesi öğrencilerinin okul iklimi algıları ile mesleki olgunluk düzeyleri arasındaki ilişki*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Yeditepe Üniversitesi, İstanbul.
- Telman, C. (2006). *Başarıya giden yolda meslek seçimi*. İstanbul: Epsilon Yayınevi.
- Uçar, M.Z. (2020). *Ergenlik dönemi bireylerinin kişilik özellikleri ile psikolojik dayanıklılık düzeyleri arasındaki ilişki*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Ulaş, Ö. ve Yıldırım, İ. (2015). Lise öğrencilerinde mesleki olgunluğun yordayıcıları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 30*(2), 151-165.
- Usluer, E. (1996). *Mesleki inceleme yaşantısının mesleki olgunluğa etkisi*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Ürün, A.E. (2010). *Lise öğrencilerinin kendine saygı düzeyleri ile mesleki olgunlukları arasındaki ilişki*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Balıkesir Üniversitesi, Balıkesir.
- White, N.J., & Tracey, T.J.G. (2011). An examination of career indecision and application to dispositional authenticity. *Journal of Vocational Behavior, 78*, 219–224.
- Yeşilyaprak, B. (2012). Mesleki rehberlik ve kariyer danışmanlığında paradigma değişimi ve Türkiye açısından sonuçlar: Geçmişten geleceğe yönelik bir değerlendirme. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri, 12*(1), 97-118.
- Yeşilyaprak, B. (2016). *21.yüzyılda eğitimde rehberlik hizmetleri*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Yeşilyaprak, B. (Ed). (2018). *Mesleki rehberlik ve kariyer danışmanlığı kuramdan uygulamaya* (9. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.